ФІНАНСИ, ГРОШОВИЙ ОБІГ, КРЕДИТ

УДК 336.15

<https://doi.org/10.31470/2306-546X-2018-38-126-132>

РОЗВИТОК СИСТЕМИ ПЛАНУВАННЯ ВИДАТКІВ БЮДЖЕТУ В УКРАЇНІ

Крикун Т.І.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні питання розвитку системи планування видатків бюджету в Україні.

Метою дослідження є розкриття теоретико-методологічних засад планування видатків бюджету як інструменту впливу на суспільний розвиток країни.

Методи дослідження. У роботі застосовано сукупність наукових методів і підходів, у тому числі системний, структурний, порівняльний, факторний методи, що дозволило реалізувати концептуальну єдність дослідження.

Результати роботи. Розкрито економічну сутність видатків бюджету. Проаналізовано особливості формування видатків бюджету в умовах трансформації економіки. Визначено, що використання видатків бюджету як інструменту регулювання соціально-економічного розвитку країни мають певні особливості в період трансформаційних змін в економіці, її структурної перебудови, які полягають у забезпеченні макроекономічної рівноваги, створенні сприятливого фінансово-економічного середовища для розвитку ринкових відносин, підтримки стратегічних галузей економіки, у тому числі, що спрямовані на внутрішнє споживання. Основною метою посилення якісного рівня планування видатків бюджету є забезпечення довгострокової макроекономічної та соціальної стабільності в державі. На даний час важливим є поглиблення теоретико-методологічних засад формування видатків бюджету як складової регуляторного механізму фінансової політики країни, що надасть змогу посилити взаємозв'язок фінансового регулювання із динамікою соціально-економічного розвитку.

Галузь застосування результатів роботи. Бюджет. Бюджетне регулювання суспільного розвитку. Видатки бюджету.

Висновки. Фінансові ресурси бюджету впливають на економічне зростання, структурні перетворення у галузях економіки, вирівнювання регіональних диспропорцій, розвиток людського капіталу та підвищення якісного рівня соціального захисту населення. За роки становлення України як самостійної держави, в цілому сформоване підґрунтя та відповідні механізми для функціонування достатньо дієвої системи формування видатків бюджету як однієї із умов проведення послідовної бюджетної політики, спрямованої на економічне зростання. Бюджетному процесу в залежності від зміни внутрішніх та зовнішніх економічних чинників, розвитку фінансово-економічних відносин, підвищення вимог до якості надання державою суспільних послуг притаманні постійні адаптаційні механізми, що впливають на необхідність удосконалення системи управління ресурсами бюджету, що надасть можливість забезпечувати результативність економічних перетворень, стійкість

бюджетної системи, посилювати якість бюджетного планування і прогнозування, ефективність використання бюджетних коштів. Доцільним є подальше посилення системності та послідовності у реалізації державної політики у сфері планування видатків бюджету, визначення оптимальної структури та змісту бюджетних програм, їх відповідність показникам розвитку галузей економіки на коротко- та середньостроковий періоди та напрямам соціально-економічного розвитку країни.

Ключові слова: видатки бюджету, планування видатків бюджету, бюджетне регулювання, програмно-цільовий метод планування бюджету, соціально-економічний розвиток.

РАЗВИТИЕ СИСТЕМЫ ПЛАНИРОВАНИЯ РАСХОДОВ БЮДЖЕТА В УКРАИНЕ

Крикун Т.И.

Предметом исследования являются теоретические и практические вопросы развития системы планирования расходов бюджета в Украине.

Целью исследования является раскрытие теоретико-методологических основ планирования расходов бюджета как инструмента влияния на общественное развитие страны.

Методы исследования. В работе применена совокупность научных методов и подходов, в том числе системный, структурный, сравнительный, факторный методы, что позволило реализовать концептуальное единство исследования.

Результаты работы. Раскрыта экономическая сущность расходов бюджета. Проанализированы особенности формирования расходов бюджета в условиях трансформации экономики. Определено, что использование расходов бюджета как инструмента регулирования социально-экономического развития страны имеют определенные особенности в период трансформационных изменений в экономике, ее структурной перестройки, которые заключаются в обеспечении макроэкономического равновесия, создании благоприятного финансово-экономической среды для развития рыночных отношений, поддержки стратегических отраслей экономики, в том числе, направленных на внутреннее потребление. Основной целью усиления качественного уровня планирования расходов бюджета является обеспечение долгосрочной макроэкономической и социальной стабильности в государстве. В настоящее время важным является углубление теоретико-методологических основ формирования расходов бюджета как составной регуляторного механизма финансовой политики страны, позволит усилить взаимосвязь финансового регулирования с динамикой социально-экономического развития.

Область применения результатов работы. Бюджет. Бюджетное регулирование общественного развития. Расходы бюджета.

Выводы. Финансовые ресурсы бюджета влияют на экономический рост, структурные преобразования в отраслях экономики, выравнивание региональных диспропорций, развитие человеческого капитала и повышение качественного уровня социальной защиты населения. За годы становления Украины как самостоятельного государства, в целом сформировано почву и соответствующие механизмы для функционирования достаточно действенной системы формирования расходов бюджета как одного из условий проведения последовательной бюджетной политики, направленной на экономический рост. Бюджетному процессу в зависимости от изменения внутренних и внешних факторов, развития финансово-экономических отношений, повышение требований к качеству предоставления государством общественных услуг присущи постоянные адаптационные механизмы, влияющие на необходимость совершенствования системы управления ресурсами бюджета, что позволит обеспечивать результативность экономических преобразований, устойчивость бюджетной системы, усиливать качество бюджетного планирования и прогнозирования, эффективность использования бюджетных средств. Целесообразно дальнейшее усиление системности и последовательности в реализации государственной политики в области планирования расходов бюджета, определение оптимальной структуры и содержания бюджетных программ, их соответствие показателям развития отраслей экономики на кратко- и среднесрочный периоды и направлениям социально-экономического развития страны.

Ключевые слова: бюджетная система, бюджетные расходы, социальная защита, программно-целевой метод планирования бюджета, социально-экономическое развитие.

DEVELOPMENT OF THE BUDGETARY EXPENDITURES PLANNING SYSTEM IN UKRAINE

Krykun T.I.

The subject of the study is the theoretical and practical issues of the development of the budget planning system in Ukraine.

The purpose of the study is to reveal the theoretical and methodological principles of planning budget expenditures as a tool for influencing the social development of the country.

Research methods. The paper uses a set of scientific methods and approaches, including systematic, structural, comparative, factor methods, which allowed to realize the conceptual unity of the research.

Results of work The economic essence of budget expenditures is disclosed. Peculiarities of formation of budget expenditures in conditions of economy transformation are analyzed. It has been determined that the use of budget expenditures as a tool for regulation of socio-economic development of the country has certain features

during the period of transformational changes in the economy, its structural adjustment, which consists in ensuring the macroeconomic equilibrium, creating a favorable financial and economic environment for the development of market relations, support of strategic sectors of the economy, including those aimed at domestic consumption. The main objective of strengthening the qualitative level of budget expenditure planning is to ensure long-term macroeconomic and social stability in the state. At the present time, it is important to deepen the theoretical and methodological principles of forming budget expenditures as a component of the regulatory mechanism of financial policy of the country, which will enable to strengthen the relationship of financial regulation with the dynamics of socio-economic development.

The field of application of the results of work. Budget. Budgetary regulation of social development. Budget expenditures.

Conclusions Financial resources of the budget influence economic growth, structural transformations in the branches of economy, equalization of regional disproportions, development of human capital and increase of a high level of social protection of the population. During the years of Ukraine's emergence as an independent state, the underlying foundations and corresponding mechanisms for functioning of a sufficiently effective system of forming budget expenditures as one of the conditions for conducting a consistent fiscal policy aimed at economic growth have been formed. The budget process, depending on the changes in internal and external economic factors, the development of financial and economic relations, the increase of the quality requirements, the provision of state services of public services inherent permanent adaptation mechanisms that affect the need to improve the management of budget resources, which will provide the opportunity to ensure the effectiveness of economic transformations, sustainability budgetary system, increase the quality of budget planning and forecasting, and the efficiency of using budget funds. It is advisable to further strengthen systemicity and consistency in the implementation of state policy in the area of budget expenditures planning, to determine the optimal structure and content of budget programs, their correspondence to indicators of development of economic sectors in the short and medium term and directions of social and economic development of the country.

Keywords: budget system, budget expenditure, social protection, program-target method of budget planning, socio-economic development.

Постановка проблеми. Вагоме місце у процесах регулювання суспільного розвитку країни займає ефективне державне управління видатками бюджету. Виважений підхід щодо планування видатків бюджету є однією із передумовою дієвості соціально-економічної політики країни. Підвищення якості формування видатків бюджету заслуговує відповідної уваги виходячи з необхідності підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами держави в умовах їх обмеженості. Видатки бюджету безпосереднім чином впливають на підвищення економічних та соціальних показників. Перспективне прогнозування та планування видатків бюджету впливає на обґрунтованість показників соціально-економічного розвитку країни. Основні напрями бюджетної політики визначають відповідні структуру видатків бюджету та обсяги. На даний час актуальним є поглиблення теоретико-методологічних засад планування видатків бюджету, які є інструментом впливу на суспільний розвиток країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вагомих наукових досліджень зарубіжних вчених у сфері регулювання бюджетних видатків можна назвати праці Дж. Б'юкенена, А. Вагнера, С. Вітте, Р. Дорнбуша, Дж. М. Кейнса, Р. Макгрейва, П. Самуельсона, М. Сперанського, Дж. Стігліца, Г. Таллока, В. Танзі, С. Фішера, Дж. Хікса, М. Ходоровича. Питанням розвитку системи планування видатків бюджету країни та їх впливу на суспільний розвиток присвячені праці вітчизняних вчених: С.Буковинського, О. Василика, В. Глуценка, І. Запатріної, Л. Лисяк, І. Лук'яненко, І. Луїної, І. Лютого, В. Опаріна, Г. П'ятаченка, В. Федосова, І. Чугунова, С. Юрія.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні питання розвитку системи планування видатків бюджету в Україні.

Метою дослідження є розкриття теоретико-методологічних засад планування видатків бюджету як інструменту впливу на суспільний розвиток країни.

Методи дослідження. У роботі застосовано сукупність наукових методів і підходів, у тому числі системний, структурний, порівняльний, факторний методи, що дозволило реалізувати концептуальну єдність дослідження.

Результати дослідження. Питання формування видатків бюджету відіграють вагомий роль у досягненні поставлених завдань соціально-економічного розвитку країни, виконанні державою відповідних суспільних функцій. Здатність видатків бюджету як важливого інструменту макроекономічної політики впливати на економічні процеси в державі забезпечується передусім фінансуванням структурної перебудови економіки, інноваційних, конкурентоспроможних технологій, пріоритетних наукових досліджень. Фінансування соціальної інфраструктури позитивно впливає на збереження та прискорення розвитку людського капіталу, підвищення якості соціального захисту малозабезпечених верств населення, освітянських, медичних послуг.

Економічна сутність видатків бюджету полягає у сукупності взаємовідносин, що виходять із формування, перерозподілу та використання фінансових ресурсів держави з метою його спрямування на вирішення цілей та завдань соціально-економічного розвитку країни. Важливим функціональним завданням держави є забезпечення стійкості, динамічності, збалансованості економічного зростання шляхом реалізації основних пріоритетів бюджетної політики. На планування видаткової складової бюджету як одного з основних елементів системи бюджетного регулювання, впливає формування дохідної частини бюджету та

дефіцит (профіцит) бюджету. У бюджетній політиці у сфері видатків знаходять відображення пріоритетні напрями використання бюджетних коштів, які спрямовані на забезпечення економічного зростання, макроекономічну збалансованість.

На дієвість бюджетного регулювання суттєво впливає функціональна структура видатків бюджету, яка відіграє вагомий роль у розподілі ресурсів між різними секторами економіки, формуванні сукупного попиту та досягненні суспільного розвитку. Формування видатків бюджету повинно здійснюватися із врахуванням циклічності економічного розвитку, необхідності забезпечення достатнього рівня інституційних перетворень економічного середовища, використання дієвих бюджетних механізмів, інтеграції у бюджетний процес середньострокового бюджетного планування на рівні головних розпорядників бюджетних коштів, удосконалення системи моніторингу ефективності бюджетних програм [1].

Вивчення досвіду формування видатків бюджету в країнах із розвинутою та трансформаційною економіками, дозволило виявити основні тенденції у проведенні реформування системи планування бюджетних видатків протягом останніх років. Достатнього впровадження набули програмно-цільовий метод планування видатків бюджету, у тому числі у середньостроковій перспективі, система оцінювання бюджетних програм, що включають відповідні результативні показники. Використовується системний підхід до перегляду бюджетних програм з метою підвищення ефективності та прозорості використання бюджетних коштів. Концепція планування та виконання бюджету базується на підвищенні результативності бюджетних видатків та вимірюється, зокрема такими показниками, як якість державних послуг та їх вплив на соціально-економічний розвиток країни.

Суттєві зміни відбулися у системі державного фінансового контролю шляхом удосконалення та оновлення його принципів, форм та методів, розвитку відомчого контролю та аудиту. Принципи та механізми, на яких ґрунтується система планування видатків бюджету виступають в якості інструменту державного регулювання економіки. Створення необхідних умов функціонування дієвої системи формування видатків бюджету відбувається під впливом структурних суспільних змін та залежать від інституційної спроможності економіки. На рівень якості планування бюджетних видатків впливають ефективність управлінських рішень учасників бюджетного процесу, ступінь їх спрямування на досягнення стратегічних цілей розвитку країни, врахування результатів аналізу поточного соціально-економічного стану, напрацьованого досвіду та оцінки відповідних прогнозних показників.

Використання видатків бюджету як інструменту регулювання соціально-економічного розвитку країни мають певні особливості в період трансформаційних змін в економіці, її структурної перебудови, які полягають у забезпеченні макроекономічної рівноваги, створенні сприятливого фінансово-економічного середовища для розвитку ринкових відносин, підтримки стратегічних галузей економіки, у тому числі, що спрямовані на внутрішнє споживання. Бюджетне регулювання у сфері видатків як макроекономічний регулятор відтворювальних процесів, є однією з важливих складових фінансової політики держави, за своїм призначенням спрямовується на реалізацію стратегічних пріоритетів розвитку країни. Важливим напрямом регулюючої ролі видатків бюджету є вплив на якісний рівень суспільних послуг та соціального забезпечення населення в країні. Формування бюджетної політики у сфері видатків здійснюється із врахуванням обґрунтованих напрямів соціально-економічного розвитку країни, спрямовується на забезпечення сприятливого макроекономічного середовища, стабілізацію та прозорість системи державних фінансів, достатніх темпів економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності економіки.

Перспективне планування видатків бюджету є одним із необхідних інструментів державного регулювання соціально-економічного стану країни та передумовою підвищення керованості бюджетного процесу, впливу видатків на досягнення цілей та завдань розвитку національної економіки. При формуванні видатків бюджету держава виходить із розуміння необхідності забезпечення фінансування стратегічних довгострокових програм економічного розвитку, отже є важливим встановлення в видаткових призначеннях бюджету обґрунтованих пропорцій між видатками споживання та видатками розвитку та дотримання їх у ході фінансування відповідних бюджетних програм [2].

Розвиток інституційних засад системи формування видаткової частини бюджету, визначення принципів та основних пріоритетів здійснення бюджетних видатків, взаємопов'язані з трансформаційним процесом економіки країни. Необхідність забезпечення суспільного розвитку, ефективного виконання державою своїх функцій в умовах економічних перетворень вплинули на розробку нових науково-обґрунтованих методів планування видаткової складової бюджету. Визначалося місце та роль бюджетної політики, підходи щодо оцінки ефективності використання бюджетних коштів як передумови дієвого економічного розвитку країни.

Запровадження механізмів формування основних напрямів бюджетної політики у сфері видатків з врахуванням пріоритетів економічної і соціальної стратегії розвитку посилює інституційні засади бюджетного регулювання. Реалізація завдань бюджетної політики впливає на рівень і умови виконання державою функцій, фінансову та соціальну збалансованість, досягнення еволюційних зрушень у важливих сферах економіки країни.

Впровадження програмно-цільового методу як вагової стратегії формування бюджету, позитивним чином вплинуло на систему управління бюджетними видатками, досягнення визначених цілей суспільного розвитку, дозволило підвищити рівень кореспондентності видатків бюджету з основними напрямками соціально-економічного розвитку країни. Методологічні засади фінансового регулювання у сфері планування видатків бюджету ґрунтуються на системі взаємопов'язаних складових програмно-цільового методу:

бюджетних програмах, відповідальних виконавцях, результативних показниках виконання програм, інтеграція яких у бюджетне планування дозволила розширити перелік інструментів управління видатками бюджету та посилила їх спрямованість на кінцеві результати, підвищити дієвість бюджетного процесу. Підвищення обґрунтованості розподілу бюджетних коштів впливають на посилення якості реалізації бюджетної політики. Врахування оцінки результативності виконання бюджетних програм при підготовці бюджетних запитів позитивним чином відображаються на ефективності виконання бюджетних програм.

Посилення впливу бюджетного планування видатків на виконання завдань суспільного розвитку залежить від дієвості забезпечення бюджетного процесу, у тому числі прогнозування, планування та використання видатків бюджету, звітування про досягнення визначених бюджетними призначеннями завдань та цілей, контролю за станом використання коштів. Впровадження складання бюджетних запитів, паспортів бюджетних програм та звітів про їх виконання, порядків використання бюджетних коштів надають можливість отримувати узагальнену інформацію стосовно основної мети, результативних показників діяльності головних розпорядників бюджетних коштів за минулий рік, прогноз очікуваних результатів у поточному році, завдань на плановий рік, обґрунтування розподілу граничного обсягу видатків бюджету за кодами економічної класифікації та напрямками діяльності, що сприяє удосконаленню системи управління бюджетними коштами.

Формування видатків бюджету як науково-обґрунтованого процесу визначення напрямів використання бюджетних ресурсів займає вагомe місце в управлінні фінансовою системою в цілому, дозволяє вирішувати питання динамічного соціально-економічного розвитку країни, досягати відповідних пропорцій в перерозподілі валового внутрішнього продукту, проводити збалансовану фінансово-бюджетну політику. Підвищення якості планування бюджетних видатків як одного із інструментів управління економікою, створює передумови для своєчасного фінансового забезпечення основних завдань суспільного розвитку. Упорядковані Бюджетним Кодексом України низка положень та визначень дозволили посилити прозорість бюджетної системи, створити відповідні умови для учасників бюджетного процесу, підвищити ефективність використання бюджетних коштів та результативність виконання бюджетних програм, визначити дієву систему державного фінансового контролю [3].

Становлення та розвиток системи управління бюджетними коштами на етапах: визначення основних пріоритетів бюджетної політики, формування і виконання видаткової частини бюджету, звітування про виконання бюджету, здійснення державного фінансового контролю проводилося в цілому послідовно та виважено, проте мали місце певні проблеми та недоліки, зокрема недовиконання запланованих показників бюджету, недостатньо якісний рівень бюджетного планування на рівні головних розпорядників бюджетних коштів, бюджетної дисципліни та відповідальності учасників бюджетного процесу, що впливало на ефективність використання бюджетних коштів; накопичення дебіторської та кредиторської заборгованості бюджетних установ, заборгованості по соціальним виплатам; певна незацікавленість у формуванні та належному використанні власних надходжень бюджетними установами, що збільшувало навантаження на загальний фонд державного бюджету. Разом з тим, зазначені недоліки зазнавали позитивних коригувань із врахуванням напрацьованого досвіду, економічного стану держави та потреб суспільства. На даний час спостерігається уповільнення темпів розвитку програмно-цільового методу планування бюджету, зокрема удосконалення програмної класифікації бюджетних видатків, паспортів бюджетних програм, що впливає на недостатній рівень врахування головними розпорядниками бюджетних коштів при розробці бюджетних програм функцій, завдань та планів своєї діяльності, що містять відповідні заходи, положення прогнозних, програмних документів економічного та соціального розвитку, державних цільових програм з визначенням очікуваних результатів.

Бюджетне регулювання у сфері видатків бюджету завдяки використанню сукупності бюджетних інструментів впливу на процес формування та виконання бюджету дозволяє вирішувати завдання, що стоять перед країною на даному етапі суспільного розвитку, досягати необхідних макроекономічних пропорцій та показників економічного зростання. Підвищення конкурентоспроможності економіки країни, якості державних послуг, рівня життя населення вимагає реалізації стратегії оптимізації обсягу видатків бюджету одночасно із посиленням їх результативності. Вагомим інструментом бюджетного регулювання, який дозволяє обґрунтовувати основні напрями та обсяги використання фінансових ресурсів бюджету у майбутніх періодах, узгоджувати бюджетну політику у сфері доходів, видатків, дефіциту (профіциту) бюджету є перспективне прогнозування видатків бюджету [4].

Важливого значення набуває прискорення переходу до перспективного бюджетного планування видатків: на плановий і два наступні бюджетні періоди, на рівні головних розпорядників бюджетних коштів із врахуванням стратегічних планів їх діяльності як основного документу із формування державної політики у відповідній галузі економіки, що визначає місію відповідного розпорядника коштів як суб'єкта державного управління, цілі, завдання, функції, заходи, очікувані результати з урахуванням наявних фінансових та матеріальних ресурсів. Запровадження середньострокового бюджетного планування для реалізації цілей національної політики за допомогою видатків бюджету в рамках макроекономічної та фінансової стратегії вимагає від головних розпорядників бюджетних коштів якісного рівня підготовки обґрунтованих програм галузевого розвитку.

Вдосконалення бюджетного регулювання у сфері видатків на коротко-, середньо- та довгострокову перспективу базується на засадах удосконалення ефективності бюджетного механізму, як інструменту економічного розвитку, посилення впливу бюджетних коштів на реалізацію цілей суспільного зростання, розвитку системи управління державними фінансами, що дозволить підвищити результативність виконання стратегічних завдань розвитку країни. Розробка бюджетної стратегії із врахуванням циклічності економічного розвитку, бюджетної збалансованості, запровадження системного оцінювання ступеня досягнення завдань

бюджетної політики попередніх періодів, реформування державного сектору економіки позитивним чином вплинуть на ефективність регулювання у сфері видатків бюджету.

Дієвість планування видатків бюджету, як одна із важливих складових системи управління бюджетом, має суттєве значення в питаннях забезпечення стабільності фінансової системи країни, стійкого економічного зростання. У системі головного розпорядника бюджетних коштів на стадії планування видатків дозволить підвищити рівень ефективності бюджетних програм підготовка стратегічних планів їх діяльності, оптимальна структура бюджетних програм у межах граничних сум середньострокового бюджету, деталізація завдань та напрямів бюджетних видатків з розмежуванням на видатки споживання та видатки розвитку, встановлення чіткого взаємозв'язку між запланованими обсягами коштів бюджету і очікуваними результатами. Сприятиме посиленню ефективності витрачання бюджетних коштів розвиток системи державного фінансового контролю, у тому числі аудиту бюджетних програм, дотримання фінансово-бюджетної дисципліни, раціональне витрачання ресурсів бюджету, зменшення втрат бюджету шляхом недопущення утворення дебіторської та кредиторської заборгованості. Важливим є здійснення підвищення рівня дієвості та прозорості механізмів порядку державних закупівель. Застосування при плануванні видатків бюджету підтримки пріоритетних галузей економіки позитивно впливає на створення нових робочих місць, підвищення якості відповідних суспільних послуг.

Розвиток підходів до формування необхідного рівня оцінювання результативності бюджетних програм має враховувати сукупність відповідних критеріїв, які дозволяють виявляти ступінь досягнення запланованих цілей та завдань програми в цілому та окремих заходів у межах цієї програми; розкривати інформацію про хід реалізації програми; забезпечувати повноту, доступність, реалістичність та своєчасність відповідних показників, що сприятиме посиленню якості процесу бюджетного планування.

Рівень результативності виконання бюджетних програм відображає ефективність діяльності головних розпорядників бюджетних коштів, якість виконання стратегічних планів їх діяльності, що мають узгоджуватися із національними програмами економічного розвитку, основними напрямками бюджетної політики та значним чином впливає на стан соціально-економічного розвитку країни [5].

Доцільним є подальше посилення системності та послідовності у реалізації державної політики у сфері планування видатків бюджету, визначення оптимальної структури та змісту бюджетних програм, їх відповідність показникам розвитку галузей економіки на коротко- та середньостроковий періоди та напрямам соціально-економічного розвитку країни. Важливим є удосконалення стратегічного планування діяльності головних розпорядників бюджетних коштів, планування бюджетних програм відповідно до завдань і функцій розпорядників бюджетних коштів, спрямування бюджетних асигнувань на цілі та завдання, визначені планом діяльності розпорядника бюджетних коштів, виконання поставленої мети та досягнення відповідних результатів бюджетної програми за умови використання мінімального обсягу бюджетних коштів. За роки становлення України як самостійної держави, в цілому сформоване підґрунтя та відповідні механізми для функціонування достатньо дієвої системи формування видатків бюджету як однієї із умов проведення послідовної бюджетної політики, спрямованої на економічне зростання. Бюджетному процесу в залежності від зміни внутрішніх та зовнішніх економічних чинників, розвитку фінансово-економічних відносин, підвищення вимог до якості надання державою суспільних послуг притаманні постійні адаптаційні механізми, що впливають на необхідність удосконалення системи управління ресурсами бюджету, що надасть можливість забезпечувати результативність економічних перетворень, стійкість бюджетної системи, посилювати якість бюджетного планування і прогнозування, ефективність використання бюджетних коштів. На даному етапі розвитку фінансово-економічних відносин доцільним є визначення відповідних інституційних засад бюджетного регулювання соціально-економічного розвитку країни, напрямів подальшого розвитку програмно-цільового методу планування видатків бюджету, у тому числі у середньостроковій перспективі, підвищення ефективності використання бюджетних коштів, результативності виконання бюджетних програм.

Висновки. Фінансові ресурси бюджету впливають на економічне зростання, структурні перетворення у галузях економіки, вирівнювання регіональних диспропорцій, розвиток людського капіталу та підвищення якісного рівня соціального захисту населення. За роки становлення України як самостійної держави, в цілому сформоване підґрунтя та відповідні механізми для функціонування достатньо дієвої системи формування видатків бюджету як однієї із умов проведення послідовної бюджетної політики, спрямованої на економічне зростання. Бюджетному процесу в залежності від зміни внутрішніх та зовнішніх економічних чинників, розвитку фінансово-економічних відносин, підвищення вимог до якості надання державою суспільних послуг притаманні постійні адаптаційні механізми, що впливають на необхідність удосконалення системи управління ресурсами бюджету, що надасть можливість забезпечувати результативність економічних перетворень, стійкість бюджетної системи, посилювати якість бюджетного планування і прогнозування, ефективність використання бюджетних коштів. Доцільним є подальше посилення системності та послідовності у реалізації державної політики у сфері планування видатків бюджету, визначення оптимальної структури та змісту бюджетних програм, їх відповідність показникам розвитку галузей економіки на коротко- та середньостроковий періоди та напрямам соціально-економічного розвитку країни.

Список використаних джерел

1. Самуельсон П., Нордгауз В. Економіка; пер. з англ. Москва : Вільямс, 2010. 1360 с.
2. Федосова В. М., Юрія С. І. Теорія фінансів. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 576 с.

3. Крикун Т. І. Інституційні засади розвитку системи управління видатками бюджету // Вісник ДДФА. Серія : Економічні науки. 2012. № 1. С. 121–126.
4. Чугунов І. Я. Бюджетні відносини в системі соціально-економічного розвитку країни // Казна України. 2014. № 6. С. 25–28.
5. Чугунов І. Я. Перспективне бюджетне планування як складова системи економічного регулювання // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. 2004. № 69. С. 59–61.

References

1. Samuelson, P. & Nordhaus, W. (2010) *Ekonomika* [Economics]. Moscow : Williams.
2. Fedosov, V. N. & Yurii, S. I. (2010) *Teoriia finansiv* [Theory Finance]. Kyiv : Center of educational literature.
3. Krykun, T. I. (2012) *Instytutsiini zasady rozvytku systemy upravlinnia vydatkami biudzhetu* [Institutional Principles of Development of Budget Expenditure Management System]. *Visnyk DDFA. Serii : Ekonomichni nauky – DSFA Bulletin. Series: Economic Sciences*, 1., 121-126.
4. Chugunov, I. Ya. (2014) *Biudzhetni vidnosyny v systemi sotsialno-ekonomichnoho rozvytku krainy* [Budget relations in the system of socio-economic development of the country]. *Kazna Ukrainy – Treasury of Ukraine*, 6. 25-28.
5. Chugunov, I. Ya. (2004) *Perspektyvne biudzhette planuvannia yak skladova systemy ekonomichnoho rehulivannia* [Perspective budget planning as a component of the system of economic regulation]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Ekonomika – Bulletin of the Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economy*, 69. 59-61.

ДАНІ ПРО АВТОРА:

Крикун Тетяна Іванівна, кандидат економічних наук, заступник директора Науково-дослідного фінансового інституту
Київський національний торговельно-економічний університет
e-mail: krykun1909@gmail.com

ДАНИЕ ОБ АВТОРЕ:

Крикун Татьяна Ивановна, кандидат экономических наук, заместитель директора Научно-исследовательского финансового института
Киевский национальный торговельно-экономический университет
e-mail: krykun1909@gmail.com

INFORMATION ABOUT AUTHOR:

Krykun Tatiana, candidate of Economic Sciences, Deputy Director of the Research Financial Institute
Kyiv National Trade and Economic University
e-mail: krykun1909@gmail.com

УДК 336.14

<https://doi.org/10.31470/2306-546X-2018-38-132-139>

ФІНАНСУВАННЯ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

**Малишко В.В.,
Макарчук І.М.,
Городніченко Ю.В.**

Актуальність теми дослідження. Фінансування освіти в Україні було і залишається актуальним питанням сьогодення. Зараз на часі важливими є питання проведення реформ у системі освіти, створення владою передумов для раціонального використання коштів державного і місцевих бюджетів. При цьому головним завданням має стати забезпечення достатнього фінансування галузі шляхом оптимізації бюджетних та позабюджетних джерел її розвитку.

Постановка проблеми. Фінансування освіти є одним із основних факторів економічного зростання та сталого розвитку держави, тому дослідження даної теми завжди буде актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фінансуванню освіти присвячено безліч наукових публікацій. Дослідженням цього питання займалися такі вітчизняні вчені, як: Т.М. Боголіб, О.Ю. Бойко, Я.Г. Бучковська, З.С. Варналій, А.В. Величко, І.С. Каленюк, Л.В. Козарезенко, В.В. Малишко, І.Я. Чугунов, Л.М. Яременко та ін. Серед зарубіжних авторів слід виділити праці М. Лукашенка, В. Марцинкевича, Я. Нейматова, Г. Хога.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Недостатнє фінансування галузі освіти залежить від органів державної влади. В Україні, з початку навчального 2018/2019 років відбулася освітня реформа, яка потребує подальшого дослідження та удосконалення.

Постановка завдання, мети дослідження. Метою є дослідження теоретичних та практичних аспектів фінансування освіти в Україні.

Метод або методологія проведення дослідження. У статті застосовано сукупність методів наукового дослідження: узагальнення, метод порівняльного аналізу, статистичний та інші методи дослідження.

Викладення основного матеріалу (результати роботи). Проаналізовано стан фінансування освіти в Україні за 2005-2017 роки.

Галузь застосування результатів: Міністерство освіти і науки України, Міністерство фінансів України, Верховна Рада України.

Висновки. В Україні фінансування системи освіти характеризується недосконалістю нормативно-правового забезпечення та недостатністю фінансових ресурсів. Проблема нашої держави полягає в тому, що саме на державному рівні відсутнє розуміння життєвої необхідності в конкурентоспроможній системі освіти.

Ключові слова: освітня субвенція, навчальні заклади, фінансові ресурси, видатки, розпорядники бюджетних коштів, дотація, цільові програми, тарифний розряд.

ФИНАНСИРОВАНИЕ ОБРАЗОВАНИЯ В УКРАИНЕ

Малышко В.В.,
Макарчук И.Н.,
Городниченко Ю.В.

Актуальность темы исследования. Финансирование образования в Украине было и остается актуальным вопросом современности. Сейчас актуально важными являются вопросы проведения реформ в системе образования, создание властью условий для рационального использования средств государственного и местных бюджетов. При этом главной задачей должно стать обеспечение достаточного финансирования отрасли путем оптимизации бюджетных и внебюджетных источников ее развития.

Постановка проблемы. Финансирование образования является одним из основных факторов экономического роста и устойчивого развития государства, поэтому исследование данной темы всегда будет актуальным.

Анализ последних исследований и публикаций. Финансирования образования посвящено множество научных публикаций. Исследованием этого вопроса занимались такие отечественные ученые, как: Т. М. Боголиб, А. Ю. Бойко, Я. Г. Бучковская, З. С. Варналий, А. В. Величко, И. С. Каленюк, Л. В. Козарезенко, В. В. Малышко, И. Я. Чугунов, Л. М. Яременко и др.

Среди зарубежных авторов следует выделить работы Н. Лукашенко, В. Марцинкевича, Я. Нейматова, Г. Хога.

Выделение неисследованных частей общей проблемы. Недостаточное финансирование отрасли образования зависит от органов государственной власти. В Украине, с начала учебного 2018/2019 годов состоялась образовательная реформа, которая требует дальнейшего исследования и усовершенствования.

Постановка задачи, цели исследования. Целью является исследование теоретических и практических аспектов финансирования образования в Украине.

Метод или методология проведения исследования. В статье применены совокупность методов научного исследования: обобщения, метод сравнительного анализа, статистический и другие методы исследования.

Изложение основного материала (результаты работы). Проанализировано состояние финансирования образования в Украине за 2005-2017 годы.

Область применения результатов: Министерство образования и науки Украины, Министерство финансов Украины, Верховная Рада Украины.

Выводы. В Украине финансирование системы образования характеризуется несовершенством нормативно-правового обеспечения и недостаточностью финансовых ресурсов. Проблема нашего государства заключается в том, что именно на государственном уровне отсутствует понимание жизненной необходимости в конкурентоспособной системе образования.

Ключевые слова: образовательная субвенция, учебные заведения, финансовые ресурсы, расходы, распорядители бюджетных средств, дотации, целевые программы, тарифный разряд.

THE FINANCING OF EDUCATION IN UKRAINE

Malyshko V. V.,
Makarchuk I. M.,
Horodnichenko Y. M.

The relevance of the research topic. The financing of education in Ukraine has been and remains a topical issue of our time. Now true important issues are reforms in the education system, creating a government environment for a rational use of resources of state and local budgets. Thus the main objective should be to ensure adequate financing of the sector by optimizing budgetary and extrabudgetary sources of its development.

Statement of the problem. Education funding is one of the main factors of economic growth and sustainable development of the state, so the study of this topic will always be relevant.

Analysis of recent researches and publications. Education funding is devoted to the many scientific publications. The study of this question were engaged in such domestic scientists as: T. M. Bogolib, A. Yu. Boyko,

J. G. Buckovski, Z. S. Varnaly, A. V. Velichko, I. S. Kalenyuk, L. V. Kozorezenko, V. V. Malyshko, I. Yu. Chugunov, L. M. Yaremenko and others.

Among foreign authors it is necessary to allocate the work. N. Lukashenko, V. Marcinkiewicz, J. Nematov, G. Hoag.

Selection of unexplored parts of the general problem. Insufficient funding of the education sector depends on the public authorities. In Ukraine, since the beginning of the 2018/2019 academic years held an educational reform, which requires further research and improvement.

Setting the task, the purpose of the study. The aim is to study theoretical and practical aspects of education financing in Ukraine.

Method or methodology for conducting research. The authors apply a set of methods of scientific research: generalization, comparative analysis, statistical and other research methods.

Presentation of the main material (results of work). It analyses the state of education financing in Ukraine in 2005-2017 years.

The field of application of results: Ministry of education and science of Ukraine, Ministry of Finance of Ukraine, the Verkhovna Rada of Ukraine.

Conclusions. In Ukraine financing of the education system is characterized by imperfection of normative-legal support and insufficient financial resources. The problem of our country lies in the fact that at the state level lack of understanding of the vital necessity in a competitive education system.

Keywords: educational subsidy, educational institutions, financial resources, expenditure, budgetary funds, subsidies, targeted programs, tariff category.

JEL Classification: I 22

Актуальність. Фінансування освіти в Україні було і залишається актуальним питанням сьогодення. Зараз на часі важливими є питання проведення реформ у системі освіти, створення владою передумов для раціонального використання коштів державного і місцевих бюджетів. При цьому головним завданням має стати забезпечення достатнього фінансування галузі шляхом оптимізації бюджетних та позабюджетних джерел її розвитку.

Аналіз останніх досліджень. Фінансуванню освіти присвячено безліч наукових публікацій. Дослідженням цього питання займалися такі вітчизняні вчені, як: Т. М. Боголіб, О. Ю. Бойко, Я. Г. Бучковська, З. С. Варналій, А. В. Величко, І. С. Каленюк, Л. В. Козарезенко, В. В. Малишко, І. Я. Чугунов, Л. М. Яременко та ін.

Серед зарубіжних авторів слід виділити праці М. Лукашенка, В. Марцинкевича, Я. Нейматова, Г. Хога.

Виклад основного матеріалу. Освіта ХХІ ст. стає основним фактором розвитку людського потенціалу та соціально-економічного прогресу держав [1].

В Концепції розвитку системи вищої освіти в Україні до 2025 р. зазначено, що країні потрібна системна реформа освіти, розуміння того, що освіта – це один з основних важелів цивілізаційного поступу та економічного розвитку [2].

Сучасна освіта потребує постійного удосконалення, враховуючи шалені темпи впровадження інновацій, розвитку науки та техніки, розширення меж доступу до інформації та швидке зростання інформаційного потоку. Прийняття управлінських рішень на кожному етапі регулювання освітньої сфери стимулює постійний пошук достовірної інформації. Це актуально через те, що освіта створює та розповсюджує зовнішні ефекти, що проявляються у прискоренні економічного зростання, змінах рівня зайнятості, більш рівномірному розподілі доходів та зростанні суспільної довіри. Тому формування вірної статистичної інформації стає однією з першочергових завдань у реформуванні та удосконаленні освітньої сфери [3].

Існуюча модель фінансування освіти в нашій країні залишається архаїчною, оскільки обмежує створення конкурентного середовища на ринку освітніх послуг.

1. В Україні державою фінансуються лише бюджетні освітні заклади. Це обмежує конкуренцію на ринку освітніх послуг з боку навчальних закладів приватної форми власності.

2. Обсяг державного фінансування навчальних закладів залежить здебільшого від кількісних показників: а) кількості учнів або студентів на бюджетній формі навчання; б) кількісних показників науково-педагогічного складу; в) статусу навчального закладу.

3. Механізми державного фінансування все ще передбачають державне планування кількості бюджетних місць на здобуття професійної та вищої освіти, а держзамовлення розподіляється за непрозорими принципами шляхом бюрократичних переговорів.

У результаті реформування механізмів інституційного фінансування в Україні мають бути досягнуті такі цілі:

- підвищення якості освіти;
- підвищення ефективності фінансування;
- рівність прав здобуття освіти;
- підвищення результативності освіти (внеску освіти в економічне зростання).
- Зазначених цілей планується досягти за рахунок такого:

- зміни об'єкта фінансування. Фінансуватися повинен учень чи студент, який має право на державне фінансування й обиратиме навчальний заклад, що отримуватиме бюджетні кошти;

- створення конкурентного середовища на ринку освітніх послуг за рахунок усунення дискримінації між закладами різних форм власності в частині фінансування з держбюджету;

- орієнтації на ключові показники ефективності при визначенні обсягів фінансування навчальних закладів;

ФІНАНСИ, ГРОШОВИЙ ОБІГ, КРЕДИТ

- заохочення приватних джерел фінансування освіти за рахунок створення умов для поширення пільгових кредитів на навчання студентів, вартість навчання яких не відшкодовується або відшкодовується державою не повною мірою.

Досягти зазначених вище цілей пропонується за рахунок запровадження механізму фінансування, який враховував би якісні показники діяльності навчальних закладів.

При визначенні обсягів державного фінансування навчальних закладів незалежно від форм їх власності пропонується враховувати:

1. Для закладів початкової та середньої освіти - показник середнього бала ЗНО, помножений на кількість учнів, що навчаються у школі. Кожна дитина отримує базове фінансування від держави, і її сім'я вільна вибирати будь-який, у тому числі приватний навчальний заклад. У випадку, коли плата за навчання перевищує обсяг державного фінансування, домогосподарства сплачують різницю за власний рахунок.

2. Для закладів професійних і вищих навчальних закладів також пропонується схема, за якою обсяги їх фінансування з бюджету залежатимуть від кількості залучених ними студентів, що мають право на базове фінансування, їх подальшої успішності, а також грантової складової.

Зокрема, обсяг коштів на фінансування вищої освіти пропонується розподіляти через три механізми:

- базове фінансування студентів - безповоротне фінансування вступників до вищих навчальних закладів, які за підсумками ЗНО отримали таке право. Пропонується, щоб частка цих витрат становила 80% у структурі видатків на освіту. Якщо вартість навчання у вибраному вступником навчальному закладі перевищує вартість базового фінансування, вступник може отримати державний пільговий кредит. Якщо вартість базового фінансування перевищує вартість навчання, надлишок бюджетного фінансування виплачується студенту у формі стипендії;

- грантове фінансування спільних наукових колективів - безповоротне фінансування спільних студентських і викладацьких колективів, виходячи з їхніх досягнень. Пропонується, щоб частка цих витрат становила 20% у структурі видатків на освіту;

- пільгове кредитування студентів на здобуття вищої освіти - державні кредити мають право отримати, по-перше, студенти, які не одержали права на базове фінансування, але отримали право здобувати освіту за власні кошти; по-друге, студенти, які отримали право на часткове базове фінансування; по-третє, студенти, які отримали право на 100% базового фінансування, яке, однак, не покриває вартості навчання у вибраному ними навчальному закладі.

Обсяг базового фінансування студентів пропонується пропорційно розподіляти серед студентів залежно від отримуваних ними протягом навчання у вузі балів, скоригованих для врахування інших факторів. Зокрема формула розподілу базового фінансування між студентами може враховувати таке:

- успішність навчання студента у ЗВО;

- результати ЗНО: перші за кількістю балів 15% вступників до ЗВО отримують 100% базового фінансування, а наступні 15% - 50%;

- коефіцієнти, що враховують різну вартість підготовки в розрізі рівнів вищої освіти та спеціальностей.

Відповідно, студент отримує обсяг базового фінансування, пропорційний частці його балів у загальній кількості балів усіх студентів, які мають право на отримання базового бюджетного фінансування на здобуття вищої освіти. Крім того, можна передбачити, що базове фінансування освіти може використовуватися для її здобуття лише в межах встановлених державою квот на підготовку фахівців певних спеціальностей, що відображало би пріоритети держави [3].

Таблиця 1. Динаміка фінансування освітньої галузі в Україні в 2005-2017 рр.

Роки	Зведений бюджет, млн. грн.	Державний бюджет		Місцеві бюджети	
		обсяги видатків, млн. грн.	частка у видатках зведеного бюджету, %	обсяги видатків, млн. грн.	частка у видатках зведеного бюджету, %
2005	26801,8	9932,8	37,1	16869,0	62,9
2006	28743,4	10438,6	36,3	18304,8	63,7
2007	44333,6	15149,7	34,2	29183,9	65,8
2008	60959,4	21554,3	35,4	39405,1	64,6
2009	66773,6	23925,7	35,8	42847,9	64,2
2010	79826,0	28807,5	36,1	51018,5	63,9
2011	86253,6	27232,7	31,6	59020,9	68,4
2012	101560,9	30243,2	29,8	71317,7	70,2
2013	105538,7	30943,1	29,3	74595,6	70,7
2014	100109,5	28677,9	28,6	71431,7	71,4
2015	114193,5	30185,7	26,4	84007,8	73,6
2016	129435,1	34825,4	26,9	94609,7	73,1
2017*	120906,8	28253,7	23,4	92653,1	76,6

*Січень-вересень 2017 року

**Розраховано автором за даними Державної казначейської служби України.

За роки незалежності в Україні склалася певна система освітньої галузі, визначилася структура, сформувалася нормативно-правова база. Відбувається процес оновлення змісту і форм освіти, розробляються нові стратегічні освітні плани та концепції. Закономірно, що все це потребує фінансових ресурсів, а їх хронічно не вистачає. Відповідно до Закону України «Про освіту» [4], освітня галузь має фінансуватися на рівні 10% ВВП, але з часів прийняття закону, ці обсяги не були реальними (табл. 1).

У таблиці 2 представлена структура видатків Зведеного бюджету на освітню галузь у 2005-2017 роках.

У сучасних умовах фінансування освітньої галузі в Україні з кожним роком стає проблематичнішим [5].

Видаткова частина Державного бюджету України у 2016 році у порівнянні з 2015 роком була збільшена на 14,2%. Однак, видатки Міністерству освіти і науки України були збільшені тільки на 3,4%, а видатки Національній академії наук та національним галузевим академіям наук навпаки скорочено аж на 19%. Як наслідок, частка коштів з загального фонду державного бюджету, що була спрямована у 2016 році Міністерству освіти і науки України та Національній академії наук України, у порівнянні з 2014 роком скоротилась майже у два рази.

Таблиця 2. Структура видатків Зведеного бюджету України на освіту в 2005-2017 роках

Показники	2012		2013		2014		2015		2016		2017*	
	млн. грн.	частка, %	млн. грн.	частка, %	млн. грн.	частка, %	млн. грн.	частка, %	млн. грн.	частка, %	млн. грн.	частка, %
Дошкільна освіта	14627,7	14,4	15662,4	14,8	15186,4	15,2	18142,2	15,9	20115,5	15,5	19024,9	15,7
Загальна середня освіта	42459,1	41,8	44233,2	41,9	42422,1	42,4	49668,3	43,5	56531,3	43,7	57232,7	47,3
Професійно-технічна освіта	6034,0	5,9	6359,8	6,0	5885,3	5,9	6171,2	5,4	6181,4	4,8	5647,8	4,7
Вища освіта	29335,9	28,9	30003,3	28,4	28343,8	28,3	30981,8	27,1	35233,0	27,2	26454,6	21,9
Післядипломна освіта	938,0	0,9	994,6	0,9	893,1	0,9	952,5	0,8	1058,5	0,8	947,5	0,8
Позашкільна освіта	4490,8	4,4	4712,3	4,5	4366,9	4,4	4775,1	4,2	5406,3	4,2	5388,1	4,5
Програми матеріального забезпечення	610,4	0,6	499,7	0,5	180,4	0,2	262,6	0,2	379,3	0,3	356,6	0,3
Дослідження	695,9	0,7	665,9	0,6	577,3	0,6	677,6	0,6	804,2	0,6	658,2	0,5
Інші заклади	2369,1	2,3	2407,4	2,3	2254,3	2,3	2562,1	2,2	3725,6	2,9	5196,4	4,3

*Січень-вересень 2017 року

**Розраховано автором за даними Державної казначейської служби України.

У 2017 році з Державного бюджету України на сферу освіти передбачено було 93101041,6 тис. гривень, що становить 3,6% ВВП, з яких кошти головних розпорядників коштів становлять 40248473,6 тис. гривень (за загальним фондом 27437963,8) та обсяг освітньої субвенції місцевим бюджетам – 52852568,0 тис. гривень. У 2016 році ці показники склали 75053963,5 тис. гривень, що становило 3,31% ВВП, з яких кошти головних розпорядників коштів становили 30 269 986,3 тис. гривень (за загальним фондом 19378469,7), а обсяг освітньої субвенції місцевим бюджетам – 44783977,2 тис. гривень.

На парламентських слуханнях, що відбулися 16 листопада 2016 року, запропоновано було збільшити у загальному фонді Державного бюджету України на 2017 рік обсяги видатків на освіту на 2 млрд. 448,8 млн. гривень та на науку на 1 млрд. 499,3 млн. гривень [6].

Обсяг освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на 2017 рік передбачений був у обсязі 52 593,1 млн. гривень.

У 2017 році був передбачений новий механізм фінансування загальноосвітніх навчальних закладів. Так, за рахунок освітньої субвенції передбачалося лише фінансування заробітної плати педагогічних працівників загальноосвітніх навчальних закладів, а також професійно-технічних навчальних закладів в частині надання повної загальної середньої освіти. Всі інші виграти пов'язані з утриманням загальноосвітніх навчальних закладів, в тому числі і оплата праці господарського та навчально-допоміжного персоналу, мали здійснюватись за рахунок коштів місцевих бюджетів.

Для забезпечення фінансування переданих видатків на утримання загальноосвітніх навчальних закладів і медичних закладів Законом України «Про Державний бюджет України на 2017 рік» передбачена була додаткова дотація з державного бюджету в обсязі 14,9 млрд. гривень, яка передбачена для обласних і районних бюджетів та бюджетів об'єднаних територіальних громад.

Також, для покриття можливих бюджетних диспропорцій у місцевих бюджетах проектом Закону передбачена була стабілізаційна дотація у сумі 2,0 млрд. гривень. Розподіл зазначених коштів здійснювався у порядку та на умовах, визначених постановою Кабінету Міністрів України від 16.09.2015 № 727.

Крім того, слід відмітити деякі питання, які були врегульовані щодо фінансування загальноосвітніх навчальних закладів, зокрема, підвищення рівня оплати праці педагогічних працівників шкіл.

Отже, з 1 січня 2017 року здійснено не лише підвищення посадового окладу працівника першого тарифного розряду, відповідно й посадових окладів працівників всіх інших тарифних розрядів, а й підвищення на 2 тарифні розряди посадових окладів педагогічних працівників, оплата праці яких здійснюється за рахунок освітньої субвенції, тобто педагогічних працівників шкіл та частково педпрацівників ПТНЗ. Для педагогічних працівників інших навчальних закладів таке підвищення було здійснено з 1 вересня 2017 року.

Разом з тим, органи місцевого самоврядування могли приймати власне рішення про підвищення тарифних розрядів педагогічних працівників закладів та установ освіти, що фінансуються за рахунок місцевих бюджетів, до 1 вересня 2017 року.

Наведемо загальні цифри Бюджету 2017 року в галузі освіти:

- Загальний обсяг освітньої субвенції – 52 593 109,7 тис. грн.
- Видання, придбання, зберігання і доставка підручників і посібників для учнів загальноосвітніх навчальних закладів державної та комунальної власності – 392 969,9 тис. грн.
- Модернізація та оновлення матеріально-технічної бази професійно-технічних навчальних закладів – 50000 тис. грн.
- Надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами – 209458,3 тис. грн.
- Додаткова дотація на утримання закладів освіти та охорони здоров'я – 14 900000 тис. грн.
- Підготовка кадрів у професійно-технічних навчальних закладах за професіями загальнодержавного значення – 119600,8 тис. грн. [7].

Витрати на освіту в 2018 році зростуть на 18,3% (на 33,7 млрд. грн.) – до 217,5 млрд. грн. [8].

Враховуючи необхідність зміцнення людського потенціалу, доцільно удосконалити інституційне середовище розвитку освітньої галузі, в тому числі щодо розширення фінансової та адміністративної автономії навчальних закладів. Запровадження нормативного методу їх фінансування на основі розрахунку вартості наданої бюджетної освітньої послуги залежно від кількості учнів у класі сприятиме забезпеченню рівного доступу до державних освітніх стандартів, підвищенню самостійності начальних закладів у сфері планування та використання фінансових ресурсів. Доречно також розширення переліку результативних показників функціонування вищих навчальних закладів, які зможуть гарантувати рівний доступ до державних освітніх стандартів одержувачу послуг та забезпечити ефективність їх діяльності. З огляду на зазначене, важливим є розвиток інституту зовнішнього незалежного оцінювання, науково-дослідницької, фінансово-господарської, міжнародної діяльності вищих навчальних закладів. З метою підвищення ефективності видатків державного бюджету на фінансування цільових наукових програм необхідно здійснювати оцінку досягнутих показників результативності відповідним розпорядником бюджетних коштів порівняно з іншими розпорядниками, які виконують аналогічні наукові дослідження [9, с. 121-122].

Серед причин низької ефективності бюджетних видатків на освіту вчені називають: відсутність функціонально-структурної спадковості та послідовності державних видатків, порушення законодавчо встановлених обсягів державної підтримки, накладення мораторію на механізми, що забезпечують утілення стимулюючих засад розвитку освіти, відсутність раціональних співвідношень при фінансуванні окремих елементів складових людського потенціалу, у тому числі їх необґрунтований перерозподіл у межах загальних і недостатніх обсягів фінансування, обмежене застосування прямих та непрямих форм підтримки і стимулів, брак належного контролю за цільовим і ефективним використанням ресурсів [10, с. 33].

Висновки. Зробивши аналіз фінансування освіти в Україні, можна зробити висновки, що це питання залишається основним і пріоритетним, а кошти державного та місцевих бюджетів залишаються домінуючим джерелом фінансування освіти в Україні і мають велику вагу в забезпеченні функціонування та розвитку вітчизняної системи освіти.

В умовах реформ, потрібно й надалі досліджувати цю тему, удосконалювати її і шукати додаткові шляхи фінансування освіти в Україні, що є одним із пріоритетних напрямків сьогодення.

Список використаних джерел

1. Яременко Л. М. *Організаційно-економічні механізми державного управління вищою освітою в Україні: автореф. дис.... канд. екон. наук: 08.00.03; Н.-д. екон. ін-т. Київ, 2008. 20 с.*
2. Ткаченко Н. О. *Особливості моніторингу освіти в ЄС та в Україні // Економічна теорія та освіта XXI століття: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 25 вересня 2015 року) / Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК», 2015. С. 58.*
3. *Фінансування освіти: скільки, кому і як? URL : <https://dt.ua/finances/finansuvannya-osviti-skilki-komu-i-yak-.html>.*
4. *Закон України «Про освіту» URL : <https://ru.osvita.ua/legislation/law/2231/>.*
5. Боголіб Т. М. *Фінансове забезпечення освітньої галузі України: існуючі проблеми та перспективи їх вирішення // Економіст. 2015. №8. С. 1-5.*
6. *Інформація щодо фінансування освіти і науки в Україні URL : <http://zet.in.ua/statistika-2/byudzheth-informaciya-shhodo-finansuvannya-osviti-i-nauki-v-ukraini/>.*
7. *Державний бюджет України 2017 року: фінансування галузі освіти – URL : <https://www.auc.org.ua/novyna/derzhavnyy-byudzheth-ukrayiny-2017-roku-finansuvannya-galuzi-osvity>.*
8. *На освіту українців у 2018 році виділили 217,5 млрд. грн. URL : <https://nachasi.com/2017/09/26/budjet-na-osvitu-2018/>.*